

**DE SVENSKA UNIVERSITETS- OCH
HÖGSKOLEBIBLIOTEKENS TILLGÄNGLIGHET**

Resultat av en enkätundersökning 1998

**ULLA-BRITT NORDIN SIEBOLDS
KUNGL. BIBLIOTEKET/BIBSAM**

**December 1998
Reviderad, juni 2001**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	4
SAMMANFATTNING	6
Tillgänglighet.....	6
Öppethållande.....	6
Anpassning till särskilda grupper.....	7
Avgifter för kopior och elektroniska informationstjänster.....	7
Fjärrlån.....	7
Hemsändning/Direktleverans av böcker och elektroniska dokument.....	8
Användarutbildning.....	9
Samarbete med andra bibliotek.....	9
TILLGÄNGLIGHET	11
Studering vid andra högskolor.....	11
Gymnasieelever.....	11
Övriga användare.....	11
Tillgänglighet för distansstudering.....	12
Tillgänglighet för personer som inte är knutna till den egna högskolan.....	13
Slutsatser.....	13
ÖPPETHÅLLANDE	13
Allmänt.....	13
Öppethållande utanför kontorstid.....	14
Utsträckt öppethållande.....	15
Öppethållande utanför terminstid.....	15
Slutsatser.....	15
AVGIFTER FÖR KOPIOR OCH ELEKTRONISKA INFORMATIONSTJÄNSTER ..	16
Avgifter för kopior.....	16
Avgifter för elektroniska informationstjänster.....	17
FJÄRRÅN	17
Till vem?.....	17
Vad?.....	18
Fjärrlån och kopior från svenska bibliotek.....	18
Fjärrlån och kopior från nordiska bibliotek.....	19
Fjärrlån och kopior från bibliotek utanför Norden.....	20
HEMSÄNDNING/DIREKTLEVERANS AV BÖCKER OCH ELEKTRONISKA	
DOKUMENT	20
Hemsändning av böcker.....	20
Direktleverans av dokument genom dokumentöverföring till användarens egen PC.....	21
Slutsatser.....	21
ANPASSNING TILL SÄRSKILDA GRUPPER	21
Handikappanpassning.....	21
Särskilda insatser för gäststudering och studering med invandrarbakgrund.....	22

Slutsatser.....	23
ANVÄNDARUTBILDNING.....	24
SAMARBETE MED ANDRA BIBLIOTEK	24
Organiserat samarbete med andra högskolebibliotek och med folkbibliotek beträffande egna studenters biblioteksservice.....	24
Slutsatser.....	26

FÖRORD

Vid högskolebibliotekskonferensen i december 1997 diskuterades högskolebibliotekens tillgänglighet. Diskussionen inleddes med frågan om en student får beställa fjärrlån vid en annan högskola än vid den högskola där han/hon är inskriven. Detta hade tidigare diskuterats vid ett möte med de mindre och mellanstora högskolebiblioteken, och såväl på detta möte som under diskussionen på konferensen framkom att universitets- och högskolebiblioteken tillämpar olika principer.

BIBSAM utlovade, som en följd av diskussionen, att före nästa högskolebibliotekskonferens göra en kartläggning av universitets- och högskolebibliotekens tillgänglighet.

Denna rapport bygger på en enkätundersökning som gjordes i februari-mars 1998 och som sändes ut till samtliga sk BBSAM-bibliotek (<http://www.kb.se/bibsam/Avgifter/vadaer.htm>).

I rapporten redovisas uppgifter från 37 bibliotek:

Chalmers tekniska högskolas bibliotek
Göteborgs universitetsbibliotek
Handelshögskolans bibliotek i Stockholm
Högskolan Dalarna. Biblioteket
Högskolan i Borås. Biblioteket
Högskolebiblioteket på Gotland
Högskolan i Gävle. Biblioteket
Högskolebiblioteket i Halmstad
Högskolebiblioteket i Jönköping
Högskolan i Kalmar. Biblioteket
Högskolan i Karlskrona-Ronneby. Biblioteket
Högskolan i Karlstad. Biblioteket
Högskolebiblioteket Kristianstad
Högskolebiblioteket i Skövde
Högskolebiblioteket i Trollhättan-Uddevalla
Högskolebiblioteket i Växjö
Högskolan i Örebro. Biblioteket
Idrottshögskolans bibliotek
Karolinska institutets bibliotek (KIB)
Konstfacks bibliotek
Linköpings universitetsbibliotek
Luleå universitetsbibliotek
Lunds universitetsbibliotek
Lärarhögskolan i Malmö. Medioteket
Lärarhögskolan i Stockholm. Biblioteket
Malmö högskolas bibliotek
Mithögskolans bibliotek
Mälardalens högskola. Högskolebiblioteket
Polishögskolans bibliotek

Spris bibliotek och utredningsbank
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek (SPPB)
Stockholms universitetsbibliotek
Sveriges lantbruksuniversitets bibliotek (SLUB)
Södertörns högskolebibliotek
Kungl.tekniska högskolans bibliotek (KTHB)
Umeå universitetsbibliotek
Uppsala universitetsbibliotek

Samtliga universitetsbibliotek och alla bibliotek vid ”allmänna” högsolor ingår således i redovisningen. Biblioteken vid Idrottshögskolan, Konstfack och Polishögskolan samt lärarhögskolorna i Malmö och Stockholm har valts ut som representanter för bibliotek vid specialhögskolor av olika inriktning. Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek samt Spris bibliotek och utredningsbank är inte universitets- och högskolebibliotek men har ändå tagits med i rapporten på grund av den särskilda ställning dessa bibliotek har inom sina respektive ämnesområden och som ansvarsbibliotek respektive associerat ansvarsbibliotek.

Ytterligare ett 20-tal bibliotek har besvarat enkäten. Det rör sig om vissa specialbibliotek, myndighets-/förvaltningsbibliotek samt museibibliotek. Dessa enkätsvar redovisas inte inom ramen för denna rapport men används som underlag för den diskussion om definition av BIBSAM-bibliotek som för närvarande förs inom BIBSAM.

Jag tackar alla för det arbete som har lagts ned på att besvara enkäten.

Stockholm i november 1998

Ulla-Britt Nordin Siebolds

SAMMANFATTNING

Tillgänglighet

Inledningsvis bör påpekas att de svenska universitets- och högskolebiblioteken av tradition är tillgängliga för allmänheten på ett sätt som saknar motsvarighet i de flesta länder. Det finns dock åtskilliga inskränkningar i tillgängligheten, och denna undersökning syftar till att särskilt belysa dessa inskränkningar.

Det är långt ifrån självklart att studerande vid en högskola får låna allt material på biblioteket vid en annan högskola. Uppbyggnaden av biblioteksservice, speciellt anpassad för distansstuderande, verkar på många håll inte ha kommit så långt, trots att var tionde högskolestuderande idag studerar på distans och att antalet distansstuderande förväntas öka.

Vid sju av de undersökta biblioteken får gymnasieelever inte göra hemlån, och vid flera av de andra biblioteken kan man inte låna om man är under 18 år. Vid sex av de undersökta biblioteken får ”övriga användare”, d v s besökare som inte är inskrivna vid någon högskola och som inte är gymnasieelever, inte låna alls. Vissa bibliotek lånar bara ut till låntagare som är bosatta inom ett visst geografiskt område. Specialservice erbjuds, men avgifterna för externa brukare torde i många fall verka avskräckande.

Öppethållande

De stora skillnader som finns i fråga om öppethållandet vid de svenska universitets- och högskolebiblioteken kan inte enbart förklaras med skiftande ekonomiska och personella resurser. Öppethållandet uppvisar också skillnader som låter ana attitydskillnader. Av de undersökta biblioteken är mer än hälften stängda på lördagar och söndagar, och nästan hälften har högst 5 timmars kvällsöppethållande. Få universitets- och högskolebibliotek har utsträckt öppethållande i anslutning till tentamensperioder eller i samband med träffar för distansstuderande. Många universitets- och högskolebibliotek har ett mycket begränsat öppethållande utanför terminstid.

Med några tydliga undantag är öppethållandet vid universitets- och högskolebiblioteken så gott som helt anpassat till heltidsstuderande som bor och studerar på samma ort. Förvärvsarbetande som ägnar sig åt akademiska studier vid sidan om arbetet måste på många orter planera sina biblioteksbesök noga om de behöver använda universitets- och högskolebibliotekens resurser. Distansstuderandes möjligheter att introduceras i det egna högskolebiblioteket och kunna nyttja biblioteket på platsen är begränsade. Att kunna använda sig av bibliotekets resurser, såväl

biblioteksrummet som dess innehåll, torde vara av extra stort värde under tentamensperioder. Endast några få bibliotek utvidgar dock sitt öppethållande vid sådana tillfällen.

Anpassning till särskilda grupper

Det mesta återstår att göra beträffande högskolebibliotekens handikappanpassning, trots de möjligheter som ny informationsteknik erbjuder. Endast ett av de undersökta biblioteken tycks ha tagit ett samlat grepp för att ge god service till grupper med olika handikapp.

Mycket återstår för att underlätta biblioteksanvändningen för gäststuderande, även om några bibliotek har gjort särskilda insatser, direkt riktade till denna grupp. Det mesta återstår också att göra för att underlätta biblioteksanvändningen för studerande med invandrabakgrund. Ett flertal undersökningar har visat att avhopp från högre studier är vanligt bland invandrade studerande. Det finns därför skäl såväl för biblioteken som för universiteten/högskolorna i övrigt, att tänka över vad man skulle kunna göra för att förbättra situationen. Närmare kontakt med studenter med invandrabakgrund (från olika delar av världen, eftersom problemen skiljer sig åt beroende på hemland) är en väg att gå. En annan självklar väg är närmare samarbete med folkbiblioteken, eftersom många ”invandrarstuderande” idag använder sig av folkbibliotekens nätverk för utländsk litteratur (lokala bibliotek - länsbibliotek - invandrarlånecentral) för att försöka få hjälp med sina speciella behov av studielitteratur. Behoven verkar till stor del vara okända för universitets- och högskolebiblioteken.

Avgifter för kopior och elektroniska informationstjänster

De undersökta biblioteken uppvisar stor variation i reglerna för betalning för papperskopior ur bibliotekets eget bestånd. Även beträffande kopieleveranser till andra bibliotek skiljer sig prispolitiken högst väsentligt mellan de olika biblioteken. Många mindre och mellanstora högskolebibliotek tar inte betalt alls, eftersom kopieleveranserna är få.

Avgifter för elektroniska informationstjänster, som var vanliga vid tiden för utredningen Studenternas bibliotek, är idag borttagna vid nästan alla universitets- och högskolebibliotek. På frågan om biblioteken tar ut avgifter för bruk av online-databaser eller andra elektroniska informationstjänster anger endast två högskolebibliotek att man tar ut avgifter av alla användare. Vid två högskolebibliotek tar man betalt av externa kunder, däremot inte av interna.

Fjärrlån

I utredningen Studenternas bibliotek, kapitel 4.3 Förslag och rekommendationer, sägs under punkt 11:

”Tillgången till andra bibliotek än den egna högskolans är mycket viktig för studenterna, både inom distansutbildning och vid högskoleorterna. Den grundläggande principen bör vara att alla offentliga bibliotek ska

lämna biblioteksservice till envar som önskar sådan ...”

Samtliga undersökta bibliotek gör fjärrinlån till forskare, lärare och studenter inom den egna högskolan. Fjärrlåneservice till den egna högskolans distansstuderande är däremot inte självklart för alla. I vissa fall hänvisas aktivt till bibliotek på hemorten. Endast hälften av de undersökta biblioteken gör dock fjärrinlån till studerande vid andra högskolor. Det är därför fullt möjligt att man som distansstuderande nekas fjärrlån på såväl biblioteket på den högskola där man är inskriven som på högskolebiblioteket på hemorten.

Cirka hälften av biblioteken gör inte fjärrlån till kategorin ”övriga”, dvs. låntagare som inte är knutna till någon högskola. Vid ett av högskolebiblioteken görs fjärrlån, men man tar ut avgift för andra än studenter. Ett annat högskolebibliotek gör fjärrlån till ”övriga” endast i anslutning till avgiftsbelagd litteratursökning.

I Studenternas bibliotek sägs vidare under rubriken Förslag och rekommendationer, punkt 6: ”Studenter bör ha samma reella tillgång till fjärrlån som forskare. Inlån av böcker bör vara avgiftsfritt även från utomnordiska bibliotek. Priset på artikelkopior beställda från andra bibliotek, oavsett ursprungsland, bör inte överstiga priset på kopior från bibliotekets samlingar ...”

Restriktioner som utgår från låntagarens studienivå finns idag vid flera universitets och högskolebibliotek. På ett högskolebibliotek kan studerande på A-nivå överhuvudtaget inte få fjärrlån. Vid andra bibliotek finns andra inskränkningar i fjärrlånemöjligheterna.

Endast vid ett mindre antal bibliotek är alla fjärrinlån avgiftsfria. Bokinlån, såväl från nordiska som utomnordiska bibliotek, är avgiftsbelagda på många ställen. Vid ett högskolebibliotek får andra än studenter betala 20 kronor för inlån från *svenska* bibliotek. Prissättningen för artikelkopior, beställda från andra bibliotek, varierar kraftigt från ett bibliotek till ett annat. Priset på kopior som har beställts från bibliotek utanför Sverige, överstiger i de flesta fall priset på kopior ur egna samlingar.

Hemsändning/Direktleverans av böcker och elektroniska dokument

Hemsändning av böcker till distansstuderande vid behov borde vara en självklarhet för biblioteken vid de universitet och högskolor som har distansstuderande. Kostnaden för hemsändning är för många en avskräckande faktor för det egna biblioteket, men om man ser kostnaderna i ett större perspektiv, är det tveksamt om portokostnaderna verkligen blir högre än hanteringskostnaderna för att skicka böckerna till den distansstuderandes närmaste bibliotek och låta låntagaren hämta böckerna där. Att hemsändning är en god och uppskattad låntagarservice torde vara ställt utom allt tvivel. Det torde också öka cirkulationshastigheten, eftersom böckerna inte blir stående på det egna bibliotekets eller andra biblioteks hyllor i väntan på att låntagaren skall ha tid och möjlighet att hämta boken - vilket kan dröja för distansstuderande, särskilt som endast ett fåtal universitets- och högskolebibliotek har anpassat öppethållandet för att passa de distansstuderandes behov.

Önskemål om att få dokument överförda till den egna PC:n, i stället för att hämta papperskopior på biblioteket, torde komma att öka. Detta borde i många fall också vara smidigt för biblioteket, som slipper onödig pappershantering. Överföring av referenser direkt till den egna PC:n, kopplat till möjligheter att beställa on-line och att få boken hemsänd skulle säkert tilltala många låntagare.

Frågan är hur positiva biblioteken är till dessa förändrade arbetsformer. Den upphovsrättsliga regleringen är dessutom en komplex fråga.

Användarutbildning

Det är uppenbart att satsningen på användarutbildning ser mycket olika ut på de olika biblioteken. Huvuddelen av utbildningsresurserna läggs givetvis på de egna studenterna. Satsningen på högskolans egna lärare och forskare är också påtaglig på många håll - även om det förvånar att den totalt sett inte är större. Utbildningen för distansstuderande är inte på långa vägar fullt utbyggd, och om man inte tillhör högskolans egna studenter, lärare och forskare utan är sk extern användare, är möjligheterna att få användarutbildning ytterligt begränsade. Uppsala universitetsbibliotek och Handelshögskolans bibliotek ger särskild utbildning för utbytesstudenter och ERASMUS-studerande. Chalmers bibliotek anordnar sporadiskt kurser för företag. Förvånande är att inte fler bibliotek har utnyttjat möjligheten att erbjuda bra nätbaserade informationssökningskurser, som skulle vara till glädje för både distansstuderande och övriga användare. Luleå universitetsbibliotek erbjuder dock nätbaserad utbildning i allmän informationssökning. Sveriges lantbruksuniversitets bibliotek (SLUB) erbjuder en självstudiekurs i SLU-bibliotekens databas LUKAS på nätet.

Några bibliotek har en policy för användarutbildning som omfattar även andra grupper än högskolans traditionella. Göteborgs universitetsbibliotek erbjuder biblioteksintroduktion för allmänheten. Lunds universitets bibliotek ger undervisning i biblioteksanvändning, informationssökning och informationskällor för alla intresserade - dels färdiga kurserbjudanden, dels skraddarsydda kurser. Allt är avgiftsbelagt. Luleå universitetsbiblioteks introduktionskurs är öppen för alla. SLUB ger skraddarsydda kurser på begäran, såväl för SLU-institutioner som för andra grupper inom och utom SLU (även distansstuderande).

Högskolebiblioteket i Karlstad har utbildat bibliotekarier i Värmlands län och grupper från Komvux. Högskolebiblioteket i Karlskrona-Ronneby har anordnat många allmänna användarkurser för kategorier utanför högskolan, t ex kommunanställda.

Samarbete med andra bibliotek

Det finns många exempel på gott samarbete och lovvärda initiativ beträffande samarbete mellan olika högskolebibliotek och mellan högskolebibliotek och folkbibliotek. Ändå kan man tycka att det är förvånansvärt att samarbetet inte har nått längre. De senaste årens utbildningssatsningar - Kunskapslyftet, högskoleutbyggnaden, satsningen på distansutbildning m m - har inneburit kraftigt ökad belastning på samtliga bibliotek, inte minst folkbiblioteken. Många nya högskolor har ännu så länge inte hunnit bygga upp goda högskolebibliotek, och eftersom dessa, i många fall, ligger på orter med goda folkbibliotek, har folkbiblioteken fått ta en stor del av ansvaret för de studerandes litteraturförsörjning. Det borde ligga i alla parter intresse att alla universitets- och högskolestuderande, inklusive de distansstuderande, får en så god biblioteksservice som möjligt.

Det är inte självklart att högskolebiblioteken har ett genomtänkt program för sina distansstuderandes litteratur- och informationsbehov. Det är idag fullt möjligt att man som distansstuderande nekas

fjärrlån på såväl biblioteket på den högskola där man är inskriven som på högskolebiblioteket på hemorten.

Prispolitiken är också en faktor att ta hänsyn till. Vad får man betala på det egna högskolebiblioteket, på ett annat högskolebibliotek som extern användare respektive på det lokala folkbiblioteket för t ex kopior som levererats från ett annat bibliotek? Var får man bäst service?

Rapporten "Ett bildat folk" (Rapport / Statens kulturråd ; 1995:1) pekar på flera viktiga frågeställningar beträffande de högskolestuderandes biblioteksservice. De studerande bryr sig inte om vem som finansierar respektive bibliotek utan använder det/de bibliotek som ger dem bra service och god tillgång till litteratur och studieplatser. För att tillgodose de studerandes krav är det önskvärt att hela det allmänna biblioteksväsendet utnyttjas. Samtidigt måste man dock konstatera att ansvaret för att ge högskolestuderande bra biblioteksservice ligger hos högskolan och högskolebiblioteken och är en statlig angelägenhet. Folkbiblioteken har primärkommunal huvudman, och deras samlingar och resurser är i allmänhet inte uppbyggda för att också tillgodose de högskolestuderandes behov.

Högskole- och forskarstuderande står för cirka en tredjedel av de fjärrinlån som görs på folkbiblioteken. I rapporten pekas på att det finns risk för att den decentraliserade budgetmodellen som högskolorna tillämpar kan leda till att det lokala nyttjandet prioriteras och att det regionala och nationella nyttjandet därmed försvåras.

Det känns idag ännu mer nödvändigt än 1995 att frågan om de högskolestuderandes biblioteksservice blir föremål för en övergripande nationell lösning. Bättre samverkan mellan bibliotek och tydlig ansvarsfördelning skulle vara till fördel för alla parter – inte minst för de studerande.

TILLGÄNGLIGHET

Studera vid andra högskolor

Alla deltagande bibliotek uppger att alla kategorier låntagare har tillträde till bibliotekets läsesalar och andra allmänna utrymmen och kan nyttja bibliotekets referenssamlingar och kataloger. Vid 22 av 37 bibliotek får studerande inskrivna vid annan högskola låna allt biblioteksmaterial enligt samma principer som egna studerande. Vid Karolinska institutets bibliotek (KIB) gäller detta dock bara vid huvudbiblioteket. Vid KIB:s filialer kan studerande från andra högskolor inte låna kurslitteratur, och samma begränsning gäller vid ytterligare 12 av de undersökta biblioteken.

På Tekniska högskolans bibliotek i Stockholm kan inte studenter utanför Storstockholm-Uppsala låna, och för att låna på Handelshögskolans bibliotek skall man vara mantalsskriven i Storstockholm. Vid Lärarhögskolans bibliotek i Malmö och Malmö högskolas bibliotek får endast egna studerande låna. Malmö högskola kommenterar att man under inledningsskedet har ett mycket begränsat utlån. Lärarhögskolan i Malmö var en självständig enhet vid undersökningstillfället, men tillhör Malmö högskola sedan 1 juli 1998. Högskolan i Örebro påpekar att man gör undantag för litteraturen i filialbiblioteket vid institutionen för musikutbildning, där hemlån är förbehållna institutionens studenter, lärare och forskare.

Gymnasieelever

Gymnasieelever får göra hemlån av allt biblioteksmaterial enligt samma principer som gäller för universitetets/högskolans egna studerande vid 17 av de undersökta biblioteken. Vid Karolinska institutets bibliotek gäller detta huvudbiblioteket. Vid KIB:s filialer utlånas inte kurslitteratur till gymnasieelever. Flera av biblioteken uppger dock att rätten till hemlån för gymnasieelever endast gäller de elever som har fyllt 18 år. Vid Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek (SPPB) får även yngre låna men behöver borgen. Vid 12 universitets- och högskolebibliotek kan gymnasieelever inte låna kurslitteratur. Kungl. tekniska högskolans bibliotek (KTHB) har samma geografiska begränsning för gymnasieelever som för studerande från andra högskolor: man lånar bara ut till elever från Storstockholm-Uppsala.

Vid sju av de undersökta biblioteken får gymnasieelever inte göra hemlån.

Övriga användare

Vad får övriga användare, d v s besökare som inte är gymnasieelever och inte inskrivna vid någon högskola, låna på universitets- och högskolebiblioteken? Vid sex av de undersökta universitets- och högskolebiblioteken får de inte låna alls. Vid två av dessa bibliotek gör man dock undantag för vissa kategorier externa låntagare. Handelshögskolan tillåter lån (dock ej kurslitteratur) till låntagare som är mantalsskrivna i Storstockholm, och vid KTHB får man låna om man är bosatt i AB-län eller Uppsala, Håbo och Enköpings kommun. Vid Polishögskolans bibliotek skall man vara bosatt i Stockholms län för att få låna ”över disk”. SPPB skriver endast in låntagare som bor i Stockholm, och KIB medger lån för personer som är bosatta inom Storstockholmsområdet ”i vidsträckt

bemärkelse”.

Tillgänglighet för distansstuderande

Hur hålls högskolebiblioteket tillgängligt för distansstuderande vid den egna högskolan? I de allra flesta fall är bibliotekskatalogen tillgänglig via www. Några av de bibliotek som inte har katalogerna tillgängliga via www uppger att detta är på gång. Vid de flesta högskolor med distansstuderande kan distansstudenter göra bok- och dokumentbeställningar on-line, men vid ett tiotal bibliotek saknas dessa möjligheter. Många högskolebibliotek erbjuder distansstuderande möjlighet till särskild sökhjälp, t ex hjälp med ämnessökningar. Högskolebiblioteket i Kalmar uppger t ex att dokumentalistfunktion finns för ämnessökningar. Möjligheten saknas dock vid ett tiotal bibliotek. I ett fall uppger biblioteket uttryckligen att detta är ett medvetet ställningstagande. Högskolebiblioteket i Gävle skriver: ”Vad gäller ämnessökningar, anser vi att studenterna själva bör göra dem, eftersom det ingår i högskoleutbildning att kunna söka litteratur, så vi utför inte distansstudenternas sökningar. De kan däremot per e-post boka tid vid våra sökdatare och få individuell sökhjälp när de kommer hit.”

Vid ett stort antal bibliotek finns möjlighet för distansstuderande att ställa frågor utanför öppettid via e-post och/eller telefonsvarare. Vid några bibliotek erbjuds också andra typer av specialservice. Distansstuderande vid högskolan i Karlstad har tillgång till egen bibliotekskonferens inom konferenssystemet First Class, och vid högskolebiblioteket i Jönköping sker användarundervisning via videokonferenssystem. Högskolebiblioteket i Växjö har en speciell kontaktperson som hjälper distansstudenterna. Ett högskolebibliotek skriver: ”Via bibliotekets hemsida har informationen gjorts tillgänglig, utom då licensen till olika databaser är knuten till Ip-nummer i huset.” Umeå universitetsbibliotek driver samarbetsprojektet KUBEN, riktat till distansstuderande, tillsammans med länsbiblioteket och kommunbiblioteken i Västerbottens län.

Många universitet/högskolor har ännu inte distansstuderande, och på många håll är distansstudierna under uppbyggnad. KTHB skriver: ”Vi har ännu så länge få distansstuderande. Om låntagaren hämtar lånet kan han beställa online. Om boken ska skickas (utanför Stockholm-Uppsala-området) hänvisar vi låntagaren till sitt närmaste högskole- eller folkbibliotek.” Mitthögskolans bibliotek och Luleå universitetsbibliotek anger däremot att böcker skickas med post om så önskas - säkert en mycket uppskattad service för distansstuderande.

Högskolebiblioteket i Jönköping skriver att särskild service till distansstuderande är under diskussion/utveckling. Även högskolebiblioteket i Trollhättan-Uddevalla anger att servicen är under uppbyggnad. Tanken är att distansstudenterna skall kunna kommunicera med högskolan, inklusive biblioteket, från lärcentra och bibliotek i regionen. Högskolan i Karlskrona-Ronneby har ännu inte så många distansstudenter. Högskolebiblioteket har dock satsat på ett projekt tillsammans med kommunbiblioteken under drygt ett år med namnet ”Vilken roll kan biblioteken spela för distansstudenter?”.

Tillgänglighet för personer som inte är knutna till den egna högskolan

Hur hålls biblioteket virtuellt tillgängligt för andra än personer knutna till den egna högskolan, t ex för studenter inskrivna vid annan högskola, gymnasiestuderande och intresserad allmänhet? De flesta universitets- och högskolebiblioteks kataloger är sökbara för alla intresserade via www , dock ej alla (31 av 37 bibliotek vid undersökningstillfället). Vid 15 av biblioteken fanns möjlighet att beställa böcker on-line. I något fall krävs dock att man har lånekort vid biblioteket i fråga för att kunna göra beställningen. Möjlighet till on-line-beställning av dokument fanns vid undersökningstillfället vid 12 bibliotek. Vid 24 bibliotek fanns möjlighet till särskild sökhjälp, t ex hjälp med ämnessökningar och vid 25 bibliotek fanns möjlighet att ställa frågor utanför öppettid, via e-post, telefonsvarare etc.

Vissa bibliotek erbjuder också olika typer av specialservice. Karolinska institutets bibliotek erbjuder t ex bevakning av sökprofiler och Handelshögskolans bibliotek har Business Information Center (BIC) med informationssökning och bevakning av sökprofiler. Umeå universitetsbibliotek erbjuder specialtjänster inom ramen för KUBEN-projektet. KIB tar betalt för sökuppdrag som kräver kvalificerad databassökning och bevakning av ämnesprofiler. Priset är 450 kronor för kunder inom KI och 750 kronor för externa kunder. BIC är avgiftsbelagt med samma pris för alla kategorier brukare, 800 kronor/timme. Överhuvudtaget är det vanligt att kvalificerad sökhjälp debiteras. På vissa bibliotek debiteras alla brukare, på andra endast externa användare. Göteborgs universitetsbibliotek har avgiftsbelagda dokumentleveranser. Vid högskolebiblioteket i Trollhättan-Uddevalla tar man ut avgift för fjärrlåneservice till andra än studenter! Luleå universitetsbibliotek skickar hem artiklar, beställda från andra bibliotek, till låntagaren med inbetalningskort.

Högskolebiblioteket i Karlskrona/Ronneby tar inga avgifter av något slag.

Slutsatser

Det finns åtskilliga inskränkningar i den publika tillgängligheten vid högskolebiblioteken. Det är långt ifrån självklart att studerande vid en högskola får låna allt material på biblioteket vid en annan högskola. Uppbyggnaden av biblioteksservice, speciellt anpassad för distansstuderande, verkar på många håll inte ha kommit så långt, trots att var tionde högskolestuderande idag studerar på distans och att antalet distansstuderande förväntas öka. Vid sju av de undersökta biblioteken får gymnasieelever inte göra hemlån, och vid flera av de andra biblioteken kan man inte låna om man är under 18 år. Vid sex av de undersökta biblioteken får ”övriga användare”, d v s besökare som inte är inskrivna vid någon högskola och som inte är gymnasieelever, inte låna alls. Vissa bibliotek lånar bara ut till låntagare som är bosatta inom ett visst geografiskt område. Specialservice erbjuds, men avgifterna för externa brukare torde i många fall verka avskräckande.

ÖPPETHÅLLANDE

Allmänt

Att biblioteket hålls öppet är en grundförutsättning för tillgänglighet. Att biblioteket hålls öppet med

bemanning av bibliotekets egen personal är sannolikt av särskilt stor betydelse för den ovane besökaren. Inte oväntat uppvisar enkätsvaren stor variation i antalet öppettimmar med egen personal.

Överlägset längst öppethållande med egen personal har Uppsala universitetsbibliotek med 83,5 timmar öppet under en normalvecka. Stockholms universitetsbibliotek är öppet 71,5 timmar. Ytterligare sex universitets-/högskolebibliotek är öppna 60 timmar per vecka eller mer: Umeå universitetsbibliotek (66), Göteborgs universitetsbibliotek (64), Lunds universitetsbibliotek (63), Luleå universitetsbibliotek (61), Mithögskolans bibliotek (61) och Högskolebiblioteket i Jönköping (60). Sex bibliotek är öppna 50-59 timmar per vecka och 17 bibliotek är öppna 40-49 timmar.

Det kortaste öppethållandet bland de undersökta biblioteken (färre än 40 timmar) har Spris bibliotek och utredningsbank (30 timmar), Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek (34), Lärarhögskolans bibliotek i Stockholm (36), Högskolebiblioteket vid Mälardalens högskola (36), Konstfacks bibliotek (38) och Högskolebiblioteket i Halmstad (38,5).

Skillnaden i öppethållande mellan biblioteken vid de mindre och mellanstora högskolorna är påfallande. Högskolebiblioteket i Jönköping är öppet 60 timmar/vecka och Högskolebiblioteket i Kristianstad 56,5 timmar/vecka medan biblioteket vid Mälardalens högskola har öppet 36 timmar/vecka och Högskolebiblioteket i Halmstad 38,5 timmar. Biblioteket vid Högskolan Dalarna, Södertörns högskolebibliotek och biblioteket vid Högskolan i Gävle har alla öppet 40 timmar/vecka.

Öppethållande utanför kontorstid

Öppethållandet utanför kontorstid torde vara väsentligt för allmänhetens tillgång till universitets- och högskolebibliotek. Av de 37 undersökta biblioteken är 22 stängda på lördagar och söndagar. Elva bibliotek har 3-5 timmar helgöppet. 8 timmar helgöppet har universitetsbiblioteken i Göteborg och Umeå. Stockholms universitetsbibliotek är öppet 12 timmar och Uppsala universitetsbibliotek 18 timmar.

Sex av de 37 biblioteken är inte öppna efter klockan 17. 12 bibliotek har kvällsöppet 2-5 timmar/vecka. Öppethållandet på kvällstid är generöst vid Stockholms universitetsbibliotek (18 timmar) och Uppsala universitetsbibliotek (23 timmar). Högskolan i Örebro har sitt bibliotek öppet till klockan 22 fyra kvällar i veckan.

15 av de undersökta biblioteken har enbart öppet med egen personal, medan 22 bibliotek förlänger öppethållandet genom att de ibland håller öppet med annan bemanning, t ex högskolans studenter. Omfattningen varierar, men ligger i de flesta fall på 10-20 timmar i veckan. Högskolebiblioteken i Kristianstad och Jönköping, med omfattande öppethållande med egen personal, använder sig inte av av öppethållande utan bibliotekspersonal. Mälardalens högskolebibliotek och Södertörns högskolebibliotek är däremot öppna 24 timmar vardera utan bibliotekspersonal. Biblioteket vid högskolan i Gävle är öppet 16 timmar medan högskolebiblioteket i Halmstad har 5 timmars öppethållande utan egen personal.

Utsträckt öppethållande

Få universitets- och högskolebibliotek har utsträckt öppethållande i anslutning till tentamensperioder eller i samband med träffar för distansstuderande. Endast mindre och mellanstora högskolebibliotek anger att de har utsträckt öppethållande för de distansstuderandes behov (t ex Kristianstad och Karlstad). Ett par högskolebibliotek anger att man inte har haft öppet (Borås) eller bara har haft öppet någon enstaka gång (Gävle) för distansstuderande, men säger sig vara öppna för att göra det i ökad utsträckning om lärarna önskar det. Handelshögskolans bibliotek är öppet lördagar och söndagar 9.00-21.00 i samband med tentamensperioder. Chalmers bibliotek har "tentamensöppet" tre gånger per år, veckan före tentamensperiod, kvällstid till klockan 21 och lördag-söndag 10-16. Karolinska institutets bibliotek (endast huvudbiblioteket) är extraöppet i tentamensperioder "om så önskas".

Alla distansstuderande bör få en presentation av högskolebiblioteket och också få möjlighet att nyttja biblioteket på platsen. Likaså torde möjligheten att använda sig av bibliotekets resurser, såväl biblioteksrummet som dess innehåll, vara av extra stort värde under tentamensperioder.

Öppethållande utanför terminstid

Även öppethållandet utanför terminstid uppvisar stora variationer, inte minst bland de mindre och mellanstora högskolorna. Högskolebiblioteket i Karlskrona-Ronneby har t ex öppet lika mycket under denna tid som under terminstid. Detsamma gäller också Polishögskolans bibliotek: "i stort sett som vanligt". Vid högskolorna i Jönköping och Dalarna halveras däremot öppethållandet under icke-terminstid, från 60 timmar till 30 timmar respektive från 40 timmar till 20 timmar. I Halmstad är nedskärningen ännu större: från 38,5 timmar till 15 timmar. Nästan inga universitets- och högskolebibliotek har öppet på lördagar och söndagar utanför terminstid. De enda undantagen är Göteborgs universitetsbibliotek med 16 timmars helgöppet och Uppsala universitetsbibliotek som har öppet 4 timmar.

De flesta universitets- och högskolebibliotek är aldrig öppna efter klockan 17 utanför terminstid. Mest kvällsöppet har Göteborgs universitetsbibliotek (15 timmar), Umeå universitetsbibliotek (13 timmar med undantag för juli månad, då biblioteket har 5 timmar kvällsöppet) och Uppsala universitetsbibliotek (9 timmar). Några bibliotek har valt att ha öppet en kväll i veckan, t ex Karolinska institutets bibliotek (torsdagar) och Stockholms universitetsbibliotek (måndagar), medan Kungl.tekniska högskolans bibliotek i stället har valt att ha öppet till 18 fyra kvällar i veckan, måndag till torsdag.

Förvärvsarbetande, som ägnar sig åt akademiska studier vid sidan om arbetet och i allmänhet har mest studietid utanför terminstid, måste på de flesta orter planera sina biblioteksbesök noga om man vill använda universitets- och högskolebibliotekens resurser.

Slutsatser

Variationer i ekonomiska och personella resurser kan förklara en del av de stora skillnader som finns

beträffande öppethållandet, men det verkar långtifrån vara de enda förklaringarna. Öppethållandet uppvisar också variationer som låter ana attitydskillnader. Med några tydliga undantag är öppethållandet vid universitets- och högskolebiblioteken så gott som helt anpassat till heltidsstudier som bor och studerar på samma ort.

AVGIFTER FÖR KOPIOR OCH ELEKTRONISKA INFORMATIONSTJÄNSTER

Avgifter för kopior

De undersökta biblioteken uppvisar stor variation i reglerna för betalning för papperskopior ur bibliotekets eget bestånd. För den egna högskolans lärare och studenter kostar t ex en artikel 45 kr vid Chalmers bibliotek om personalen kopierar och 1 kr/sida vid självkopiering. Vid Södertörns högskolebibliotek kostar en artikel 40 kronor om personalen tar kopiorna och 75 öre/kopia om kunden själv kopierar. Vid Umeå universitetsbibliotek får man betala 30 kronor per artikel upp till 40 sidor, vid Göteborgs universitetsbibliotek 35 kronor per artikel och vid KTHB 50 kronor/artikel. Vid SLUB får beställare som faktureras betala 30 kronor/artikel på 1-20 sidor, och därutöver 3:-/sida. Vid Lunds universitetsbibliotek kostar en artikel 45 kronor för kontokunder och 65 kronor för övriga. Vid Karolinska institutets bibliotek kan man välja mellan normalleverans, då man betalar 40 kronor för 1-40 sidor, snabbleverans för 80 kronor eller expressleverans för 100 kronor för samma sidantal.

Övriga användare som besöker biblioteket får betala 50 kronor per 1-40 sidor vid Karolinska institutets bibliotek, 100 kronor vid snabbleverans och 150 kronor vid expressleverans. Om man besöker Umeå universitetsbibliotek och beställer en artikel får man betala 50 kronor per artikel upp till 40 sidor. Vid KTHB får den externa låntagaren betala 70 kronor per artikel. Vid Chalmers bibliotek kostar artikeln 75 kronor eller 1 krona per sida vid självkopiering. I Luleå betalar studenter 20 kronor per artikel, anställda 40 kronor per artikel och övriga användare 70 kronor per artikel. Södertörns högskolebibliotek och SPRI:s bibliotek har samma prissättning för externa kunder som för interna, likaså Göteborgs universitetsbibliotek.

Även beträffande kopieleveranser till andra bibliotek skiljer sig prispolitiken högst väsentligt mellan de olika biblioteken. Många mindre och mellanstora högskolebibliotek tar inte betalt alls, eftersom kopieleveranserna är få. Inte heller Lantbruksuniversitetets bibliotek tar någon avgift.

Vid kopieleverans från Uppsala universitetsbibliotek debiteras 25 kronor per artikel, och från Högskolebiblioteket i Växjö debiteras 35 kronor. Om man beställer från Örebro får man betala 35 kronor för 1-10 sidor och 2 kronor per sida därutöver. Från Linköping kostar artikeln 40 kronor/40 sidor. Artiklar från Polishögskolans bibliotek kostar 55 kronor.

Högskolebiblioteket i Borås tar 30 kronor per artikel vid leverans till BIBSAM-bibliotek (<http://www.kb.se/bibsam/Avgifter/vadaer.htm>) och 60 kronor för fjärrutlån till övriga. Luleå universitetsbibliotek fakturerar 45 kronor per artikel för BIBSAM-bibliotek, medan övriga svenska bibliotek får betala 70 kronor per artikel och utländska bibliotek 100 kronor. Vid lån från Göteborgs universitetsbibliotek får frikretsen (universitetsbiblioteken i Stockholm, Lund, Linköping, Umeå och Uppsala samt Kungl.biblioteket och Vitterhetsakademiens bibliotek) betala 40 kronor per

artikel, "folkbibliotek och liknande" 60 kronor per artikel och företag 70 kronor per artikel.

Kopieringservice finns vid de flesta biblioteken, och för det mesta finns också möjlighet för alla besökare att köpa kopieringskort i olika valörer. Priserna varierar även här. För ett kopieringskort för 500 kopior får man i Lund betala 300 kronor, i Luleå 350 kronor och på SPPB 400 kronor.

Avgifter för elektroniska informationstjänster

Frans Lettenström skriver i den tidigare nämnda rapporten "Babels bibliotek" (1996), sid 11, angående kommersiella databaser:

"En iakttagelse från besöken och enkätsvaren är det sammelsurium som råder vad gäller avgifter för informationssökningar. Vissa bibliotek tar inte ut några avgifter alls av studenter för sökningar i kommersiella online-databaser medan andra tar ut de faktiska kostnaderna. Priserna varierar också från databas till databas."

På frågan om biblioteken tar ut avgifter för bruk av online-databaser eller andra elektroniska informationstjänster anger endast två högskolebibliotek att man tar ut avgifter av alla användare. Vid det ena biblioteket får användarna betala vad sökningen kostar biblioteket, och vid det andra tas en avgift på en krona per sida. Ett högskolebibliotek har avgiftsfria sökningar men tar "i vissa fall" avgift för utskrifter (motsvarar kopieringskostnad).

Vid två högskolebibliotek tar man betalt av externa kunder, däremot inte av interna.

FJÄRRLÅN

Till vem?

På frågan till vilka låntagare biblioteken gör fjärrlån svarar samtliga bibliotek att man lånar in såväl till forskare/lärare som till studenter inom den egna högskolan. Fjärrlåneservice till den egna högskolans distansstuderande är däremot inte självklart för alla. Ett universitetsbibliotek svarar att man undantagsvis förmedlar inlån av böcker till distansstuderande, men att man i första hand försöker hänvisa till lämpligt bibliotek på hemorten. Två bibliotek fjärrlånar till distansstuderande endast om de hämtar böckerna på det inlånande biblioteket.

Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek (SPPB) uppger att man gör fjärrlån till alla som efterfrågar och behöver tjänsten och är därmed ett av nitton bibliotek som fjärrlånar till studerande vid andra högskolor och ett av arton bibliotek som förmedlar fjärrlån även till övriga låntagare. Vid Lunds universitets bibliotek fjärrlånas från andra svenska bibliotek till samtliga låntagare, men fjärrlån från utlandet görs endast till forskare och doktorander. Linköpings universitetsbibliotek uppger att man förmedlar fjärrlån till alla kategorier låntagare, men anger att det bara gäller "vetenskaplig litteratur" till kategorin "övriga". Umeå universitetsbibliotek fjärrlånar till alla låntagare som hämtar ut sina lån på biblioteket.

Ett högskolebibliotek uppger att man tar ut avgift för fjärrlåneservice till andra än studenter. Ett annat högskolebibliotek gör fjärrlån till "övriga" endast i anslutning till avgiftsbelagd litteratursökning. Ett tredje bibliotek anger att man inte har personella resurser att göra fjärrlån till studerande från andra högskolor och till kategorin "övriga". Ett fjärde bibliotek uppger att man egentligen inte gör fjärrlån till

andra högskolors studenter, framför allt på grund av att man periodvis har haft så mycket fjärlån till egna studenter och lärare/forskare. Slutligen säger man dock: ”Undantagsvis har vi ändå ibland gjort fjärrinlån till andra högskolors studerande, därför att det känns som om vi vill kunna ge den servicen.”

Vad?

På frågan om det finns restriktioner beträffande vad som fjärlånas för olika kategorier, svarar fjorton bibliotek ja. De vanligaste inskränkningarna är att man endast lånar in material ”för högre studier och forskning”; att man endast gör fjärlån av material som är relevant för den forskning eller utbildning beställaren ägnar sig åt; att kurslitteratur inte lånas in samt att man inte lånar in litteratur som finns vid det egna biblioteket och är utlånad.

En annan typ av restriktioner utgår från låntagarens studienivå. Ett högskolebibliotek skriver: ”Från C-nivån är biblioteket mer generöst med fjärlån. För A- och B-studenter rekommenderas i första hand det egna bibliotekets bestånd. Fjärlån faller sig naturligt när det egna beståndet inte täcker studenternas behov. Från magisternivå och för lärare och forskare fjärlånas genomgående. Några skrivna regler finns ännu ej. Nästan omöjligt att vara kategorisk i dessa sammanhang”.

Ett av universitetsbiblioteken säger att man försöker begränsa inlån för A- och B-uppsatser genom användarundervisning som hjälper studenterna att hitta relevant material i de egna samlingarna. På ett av högskolebiblioteken görs utländska fjärlån endast till C- och D-studerande samt för examensarbeten på A- och B-nivå. På ett annat högskolebibliotek kan studerande på A-nivå överhuvudtaget inte få fjärlån. Vid ett högskolebibliotek finns inte några restriktioner, men diskussioner pågår om att inskränka fjärlån utanför Norden för studenter på A- och B-nivå.

Ett universitetsbibliotek fjärlånar inte litteratur som finns på andra bibliotek i staden. Ett annat universitetsbibliotek uppger att biblioteket inte har några skrivna restriktioner, men att man i viss mån försöker styra så att kunden själv vänder sig till de andra biblioteken i området för att låna, t ex skönlitteratur, vårdhögskolans kurslitteratur och dylikt.

Vid ett högskolebibliotek lånas inte studentuppsatser och övningsböcker in, ej heller skönlitteratur annat än för uppsatsskrivning.

Fjärlån och kopior från svenska bibliotek

I de allra flesta fall debiteras användarna inte kostnader för fjärlån av böcker från andra svenska bibliotek. Ett högskolebibliotek debiterar dock andra än högskolans studenter en kostnad på 20 kronor. Ett annat högskolebibliotek debiterar låntagaren en portokostnad på 5 kronor, som också tas ut vid beställningar av bibliotekets eget material.

Vid fem av de undersökta biblioteken behöver låntagarna inte betala för kopior från andra svenska bibliotek. Några bibliotek debiterar endast studenter. Ett bibliotek debiterar alla utom personalen vid

högskolan 15 kronor per artikel, som då sänds hem till låntagaren. Vid ett annat bibliotek får studenter betala 15 kronor per artikel och anställda 50 kronor per artikel. Ett tredje debiterar endast kategorin ”övriga”. Vid ett fjärde bibliotek får alla som inte arbetar eller är inskrivna vid den egna högskolan betala det pris som debiteras av utlåande bibliotek.

En hel del bibliotek debiterar alla användare kostnader för kopior från andra svenska bibliotek. Priset ligger vanliga mellan 30 och 50 kronor per kopierad artikel. Några bibliotek har olika prissättning för olika låntagargrupper. Högskolebiblioteket i Trollhättan-Uddevalla debiterar egna studenter 20 kronor och andra låntagare 50 kronor. Chalmers bibliotek debiterar studerande vid Chalmers och Göteborgs universitet 45 kronor medan övriga får betala 75 kronor. I Karlstad får studenter och forskare betala 15 kronor per artikel, medan externa kunder debiteras 40 kronor. Vid Södertörns högskola kostar kopiorna 40 kronor per artikel för lärare och 75 öre/sida för studenter. I Luleå får studenter betala 20 kronor per artikel, personal 45 kronor per artikel och övriga 70 kronor per artikel. I Gävle kostar studenternas kopior 15 kronor per artikel, medan lärare/forskare betalar det pris biblioteket får betala för artikeln, d v s ingenting alls om biblioteket får artikeln gratis.

Fjärrlån och kopior från nordiska bibliotek

Vid inlån av böcker från nordiska bibliotek debiteras alla användare i Luleå, dock med olika summor. Studenter får betala 60 kronor per lån, personalen vid universitetet och ”övriga” 150 kronor per lån. I Örebro betalar alla användare självkostnadspris.

Vid tre högskolebibliotek debiteras vissa användare. Bibliotek 1 debiterar kategorin ”övriga”, och vid bibliotek 2 får andra än egna studenter betala 50 kronor. Vid bibliotek 3 betalar alla låntagare, utom högskolans personal, en portoavgift på fem kronor vid alla beställningar. Vid övriga bibliotek debiteras användarna ej.

Beträffande kopior från nordiska bibliotek debiteras användarna inte alls vid fem av biblioteken - samma bibliotek som inte heller debiterar kostnader för kopior från svenska bibliotek. Vid sex bibliotek uppger man att vissa användare debiteras. I tre fall är det då studenterna som debiteras, i något fall debiteras alla utom högskolans personal, i ett fall debiteras kategorin ”övriga” medan ett bibliotek debiterar såväl studenter som övriga, dock med olika priser: 20 kronor/10 sidor för studenter och 40 kronor/10 sidor för övriga.

På de flesta bibliotek får alla användare betala för kopior från nordiska bibliotek. Priset är dock mycket olika vid de olika biblioteken. KIB debiterar samma pris som för kopior ur egna samlingar. Malmö högskolas bibliotek och Idrottshögskolans bibliotek debiterar det faktiska priset från levererande bibliotek. SLUB, Gävle, Halmstad och Karlstad tar samma pris för kopior från nordiska bibliotek som för kopior från svenska bibliotek. Umeå universitetsbibliotek tar 30 kronor per artikel upp till 40 sidor. Vid Göteborgs universitetsbibliotek får man betala 35 kronor per artikel, vid Stockholms universitetsbibliotek 50 kronor per beställning och vid Uppsala universitetsbibliotek 100 kronor per artikel. Vid högskolebiblioteket i Trollhättan-Uddevalla kostar artiklar 20 kronor för egna studenter och 50 kronor för andra. Vid Handelshögskolans bibliotek kostar en artikel på 20 sidor 100 kronor. En lika lång artikel kostar 150 kronor vid Chalmers bibliotek medan en låntagare i Örebro får betala 45 kronor och en intern låntagare i Karlstad får betala 15 kronor.

Fjärrlån och kopior från bibliotek utanför Norden

Vid inlån av böcker från utomnordiska bibliotek debiteras en låntagare i Halmstad 50 kronor per bok. På Uppsala universitetsbibliotek, Umeå universitetsbibliotek samt vid högskolebiblioteken i Karlstad och på Södertörn får låntagaren betala 100 kronor för inlånet. Vid universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund och Stockholm får låntagaren betala 150 kronor. På Chalmers bibliotek betalar den interne låntagaren 75 kronor och den externe 150 kronor. Vid KTHB är priset 175 respektive 250 kronor.

Några högskolebibliotek tar endast betalt av vissa låntagare. Vid ett bibliotek debiteras C- och D-nivåstudenter och vid ett annat får studenterna betala 50 kronor per bok. Ett bibliotek tar endast betalt av externa låntagare.

Vid Konstfacks bibliotek, Spris bibliotek och utredningsbank, Idrottshögskolans och Polishögskolans bibliotek samt vid högskolebiblioteken i Borås, Kalmar, Karlskrona/Ronneby, Mälardalen, Gotland och vid Mitthögskolan-Härnösand är inlånen avgiftsfria.

Konstfack, Spris, Karlskrona-Ronneby, Mälardalen och Polishögskolan tar inte heller betalt för kopior från utomnordiska bibliotek. Tre bibliotek debiterar studenterna, medan ett bibliotek debiterar alla utom högskolans personal. Endast kategorin ”övriga” får betala vid ett av biblioteken.

Även priset på kopior från utomnordiska bibliotek varierar högst väsentligt. En artikel på 20 sidor kostar t ex 40 kronor i Kalmar, 50 kronor i Karlstad, 70 kronor på Göteborgs universitetsbibliotek, 100 kronor vid universitetsbiblioteken i Stockholm och Uppsala och vid Handelshögskolans bibliotek, 130 kronor i Växjö och 150 kronor på Chalmers bibliotek.

HEMSÄNDNING/DIREKTLEVERANS AV BÖCKER OCH ELEKTRONISKA DOKUMENT

Hemsändning av böcker

Alla låntagare vid Spris bibliotek och utredningsbank får beställda böcker hemsända i brevlådan utan extra kostnad. Även SLUB har en generös hemsändningspolitik, där alla som är registrerade som låntagare vid SLUB kan få böcker hemsända kostnadsfritt. Högskolebiblioteket i Gävle erbjuder hemsändning för distansstuderande, och låter också ”vanliga” studenter som bor långt ifrån Gävle och som av någon anledning inte kan komma till biblioteket få böcker hemsända vid behov. Även Luleå universitetsbibliotek har en generös hemsändningspolitik. Distansstuderande, studenter som gör examensjobb på annan ort, externa låntagare (privatpersoner) på annan ort och ibland vad man kallar ”vädjande” låntagare, kan få böcker kostnadsfritt hemsända. Universitetsbiblioteken i Linköping, Uppsala och Lund samt högskolebiblioteken i Kristianstad, Växjö, Borås, Örebro, Karlstad, Kalmar och Skövde samt Mitthögskolans bibliotek, Lärarhögskolans i Malmö bibliotek och Polishögskolans bibliotek erbjuder alla hemsändning till distansstuderande. Vid Polishögskolans

bibliotek gäller hemsändningsmöjligheten för kategorin ”övriga” endast anställda inom svensk polis, medan Idrottshögskolans bibliotek sänder böcker till ”av oss kända eller hos oss någorlunda regelbundna externa låntagare”.

Direktleverans av dokument genom dokumentöverföring till användarens egen PC

I enkäten frågas om dokument överförs direkt till användarens egen PC genom egen download, med ftp, e-post etc. Av enkätsvaren att döma, är detta sällan förekommande. Tio bibliotek erbjuder forskare/lärare inom den egna högskolan sådana möjligheter. Sju erbjuder dokumentöverföring till den egna högskolans studenter och sex bibliotek till den egna högskolans distansstuderande. Endast tre bibliotek har uppgivit att man erbjuder sådana möjligheter för samtliga låntagare. Vid ett av dessa bibliotek uppger man att det rör sig om en tidsbegränsad försöksperiod som kommer att utvärderas och ligga till grund för en framtida policy.

Ett bibliotek tar explicit upp osäkerhet kring copyright-bestämmelserna som ett skäl till att man inte direktlevererar dokument, och det torde vara troligt att sådan osäkerhet finns vid flera bibliotek, även om den inte redovisas öppet.

Slutsatser

Hemsändning av böcker till distansstuderande vid behov borde vara en självklarhet för biblioteken vid de universitet och högskolor som har distansstuderande. Kostnaden för hemsändning är för många en avskräckande faktor för det egna biblioteket, men om man ser kostnaderna i ett större perspektiv, är det tveksamt om portokostnaderna verkligen blir högre än hanteringskostnaderna för att skicka böckerna till den distansstuderandes närmaste bibliotek och låta låntagaren hämta böckerna där. Att hemsändning är en god och uppskattad låntagarservice torde vara ställt utom allt tvivel. Det torde också öka cirkulationshastigheten, eftersom böckerna inte blir stående på det egna bibliotekets eller andra biblioteks hyllor i väntan på att låntagaren skall ha tid och möjlighet att hämta boken - vilket kan dröja för distansstuderande, särskilt som endast ett fåtal universitets- och högskolebibliotek har anpassat öppethållandet för att passa de distansstuderandes behov.

Önskemål om att få dokument överförda till den egna PC:n, i stället för att hämta papperskopior på biblioteket, torde komma att öka. Detta borde i många fall också vara smidigt för biblioteket, som slipper onödig pappershantering. Överföring av referenser direkt till den egna PC:n, kopplat till möjligheter att beställa on-line och att få boken hemsänd skulle säkert tilltala många låntagare. Frågan är hur positiva biblioteken är till dessa förändrade arbetsformer. Den upphovsrättsliga regleringen är dessutom en komplex fråga.

ANPASSNING TILL SÄRSKILDA GRUPPER

Handikappanpassning

I den fjärde delstudien inom utredningen ”Studenternas bibliotek”, med titeln ”Babels bibliotek : informationsteknik ur studentperspektiv” (1996), sid. 13, skriver Frans Lettenström följande:

”Det är också viktigt att komma ihåg informationsteknikens centrala roll för att underlätta studier och forskning för handikappade. Det är ett område där biblioteken bör ligga i täten. Mycket är kvar att göra för de handikappade ute på högskolorna. Möjligheten att söka pengar hos t ex Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling för detta ändamål borde utnyttjas i högre grad.”

Det kändes därför intressant att ta reda på vad som hade hänt fram till våren 1998 beträffande bibliotekens handikappanpassning med hjälp av informationsteknik. Endast sex av de undersökta biblioteken svarade positivt på frågan om biblioteket på ett aktivt och medvetet sätt hade använt sig av informationstekniken för att underlätta studier och forskning för handikappade.

Linköpings universitetsbibliotek erbjuder kursböcker som talböcker och handikappanpassade sökstationer. Uppsala universitetsbibliotek erbjuder stor bildskärm, särskild uppkoppling mot baser och enskild service. PC med Braille-utrustning finns vid Göteborgs universitetsbibliotek.

Mälardalens högskolebibliotek har en speciell sökstation med tanke på handikappade. Vid Jönköpings högskolebibliotek finns ett särskilt ”resursrum” med specialanpassad inredning och utrustning för rörelsehindrade, synskadade och dyslektiker. Chalmers bibliotek hoppas att den särskilda utformningen av hemsidorna, med möjligheter att beställa framplockning, kopiering, fjärrlån samt söka i kataloger och databaser (från Chalmers domän inklusive Chalmers studenthem), skall underlätta för handikappade att ta del av bibliotekets service.

Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek skriver i en kommentar till frågan om handikappanpassning: ”Ett modernt bibliotek är lätt använt av personer med funktionshinder. Rullstolsbundna lägger tangentbordet i knät t ex (Vi har flera ståterminaler). En del personer med muskelproblem kan behöva överlägg till tangentbord - det har vi ej. Kortkatalogen över det äldre beståndet är i vissa fall svåränvänd.”

Särskilda insatser för gäststuderande och studerande med invandrarbakgrund

I enkäten frågade vi om biblioteket hade gjort några särskilda insatser för att underlätta biblioteksanvändningen för gäststuderande och/eller studerande med invandrarbakgrund. 24 bibliotek svarade ja på frågan, medan 13 svarade nej. De flesta av de bibliotek som har svarat ja talar om att sökningar i den lokala katalogen kan göras på engelska, att bibliotekskurser och biblioteksvisningar i vissa fall hålls på engelska och att skyltar och informationsmaterial finns även på engelska. Några bibliotek har dock gjort särskilda insatser, direkt riktade till gäststuderande. Konstfacks bibliotek har biblioteksintroduktion för utbytesstudenter. Umeå universitetsbibliotek anordnar vid terminsstarten, men även på andra tider efter önskemål, särskilda demonstrationer av biblioteket och dess användning för grupper av gäststuderande. Uppsala universitetsbibliotek och Högskolebiblioteket i Växjö gör särskilda visningar, medan Högskolebiblioteket i Karlskrona-Ronneby har särskilda träffar med gäststudenter etc.

Några bibliotek tar upp andra, intressanta aspekter. Biblioteket vid Högskolan Dalarna har dels gjort särskilda litteraturinköp, dels erbjuder biblioteket en anpassad användarutbildning för utbytesstudenter från andra högskolor i Europa. Mithögskolans bibliotek nämner liknande insatser.

SPPB kommenterar frågan på följande sätt: ”Forskarstuderande vid internationella pedagogiken får

särskild undervisning. Personalen är bra på engelska, även franska, tyska och en på ryska och en blir allt bättre på grekiska. Katalogen kan ställas om till engelska om så önskas. Vi har även ett par bibliotekarier som är tesaurusexperter: de kan alltså vägleda effektivt i sökning på annat språk.”

Högskolebiblioteket i Kristianstad ger en intressant vinkling på frågan: ”Vi har en gäststuderande som bokuppsättare för att lära oss vad som är svårt. Har bara jobbat några timmar än.”

Gäststuderande ägnas alltså en hel del uppmärksamhet vid många universitet och högskolor, men vart tog de studerande med invandrarbakgrund vägen? I de svar som har givits, är det endast Malmö högskolas biblioteks länklista för IMER-studier som kan kopplas speciellt till denna studerandegrupp. Vissa bibliotek ifrågasätter frågeställningen. Ett universitetsbibliotek har varken svarat ja eller nej på frågan och skriver så här i en kommentar: ”Vilka insatser har särskild invandrarprägel? Katalogen sökbar på flera språk.Handledning och formulär på engelska.” Ett av högskolebiblioteken skriver: ” Vi upplever inga speciella problem för dem.”

Det finns i högsta grad särskilda problem för många studenter med invandrarbakgrund. Hur stora dessa är beror naturligtvis på många faktorer: allmän studievana, familjebakgrund, kunskaper i engelska, vistelsetid i Sverige, biblioteksvana etc. Engelska är inte första främmande språk i många länder som invandrare i Sverige kommer ifrån och den engelska dominansen inom media finns inte heller, varför kunskaperna i engelska i många fall är betydligt sämre hos studerande med invandrarbakgrund från dessa länder än de kunskaper vi är vana vid att möta hos svenska studenter. Språkundervisningen är i många länder betydligt mer inriktad på läsförståelse än på att lära sig tala och förstå talade främmande språk och man har därför betydligt svårare att förstå talad engelska än att läsa den engelska kurslitteraturen. Inte minst gäller detta många utbildningar utanför det humanistiska området. Många känner stora behov av t ex specialordböcker inom olika ämnen mellan modersmålet och engelska eller mellan modersmålet och svenska. Ett behov av ”bredvidläsningsböcker” på *rätt* nivå på modersmålet inom olika studieämnen existerar också. Okunskapen om hur svenska bibliotek fungerar är i många fall stor, eftersom skillnaden mellan biblioteksväsendet i t ex Mellanöstern och i Sverige är enorm.

Idag löser många ”invandrarstuderande” sitt speciella behov av litteratur inom folkbibliotekens nätverk för utländsk litteratur (lokala bibliotek - länsbibliotek - invandrarlånecentral). Behoven verkar till stora delar vara okända för universitets- och högskolebiblioteken.

Slutsatser

Man kan konstatera att det mesta återstår att göra vad beträffar högskolebibliotekens handikappanpassning. Endast Högskolebiblioteket i Jönköping verkar ha tagit ett mer samlat grepp över servicen till grupper med olika handikapp.

Ett flertal undersökningar har visat att avhopp från högre studier är mycket vanligt bland studerande med invandrarbakgrund. Det finns därför skäl såväl för biblioteken som för universiteten/högskolorna i övrigt, att tänka över vad man skulle kunna göra för att förbättra situationen. Närmare kontakt med studenter med invandrarbakgrund (från olika delar av världen, eftersom problemen skiljer sig åt beroende på hemland) är en väg att gå. En annan självklar väg är närmare samarbete med

ANVÄNDARUTBILDNING

Det är uppenbart att satsningen på användarutbildning ser mycket olika ut på de olika biblioteken. Huvuddelen av utbildningsresurserna läggs givetvis på de egna studenterna. Satsningen på högskolans egna lärare och forskare är också påtaglig på många håll - även om det förvånar att den totalt sett inte är större. Utbildningen för distansstuderande är inte på långa vägar fullt utbyggd, och om man inte tillhör högskolans egna studenter, lärare och forskare utan är sk extern användare, är möjligheterna att få användarutbildning ytterligt begränsade. Uppsala universitetsbibliotek och Handelshögskolans bibliotek ger särskild utbildning för utbytesstudenter och ERASMUS-studerande. Chalmers bibliotek anordnar sporadiskt kurser för företag. Förvånande är att inte fler bibliotek har utnyttjat möjligheten att erbjuda bra nätbaserade informationssökningskurser, som skulle vara till glädje för både distansstuderande och övriga användare. Luleå universitetsbibliotek erbjuder dock nätbaserad utbildning i allmän informationssökning. SLUB erbjuder en självstudiekurs i SLU-bibliotekens databas LUKAS på nätet.

Några bibliotek har en policy för användarutbildning som omfattar även andra grupper än högskolans traditionella. Göteborgs universitetsbibliotek erbjuder biblioteksintroduktion för allmänheten. Lunds universitets bibliotek ger undervisning i biblioteksanvändning, informationssökning och informationskällor för alla intresserade - dels färdiga kursererbjudanden, dels skraddarsydda kurser. Allt är avgiftsbelagt. Luleå universitetsbiblioteks introduktionskurs är öppen för alla. SLUB ger skraddarsydda kurser på begäran, såväl för SLU-institutioner som för andra grupper inom och utom SLU (även distansstuderande).

Högskolebiblioteket i Karlstad har utbildat bibliotekarier i Värmlands län och grupper från Komvux. Högskolebiblioteket i Karlskrona-Ronneby har anordnat många allmänna användarkurser för kategorier utanför högskolan, t ex kommunanställda.

SAMARBETE MED ANDRA BIBLIOTEK

Organiserat samarbete med andra högskolebibliotek och med folkbibliotek beträffande egna studenters biblioteksservice

Tolv av universitets-/högskolebiblioteken uppger att de har ett organiserat samarbete med andra högskolebibliotek beträffande egna studenters biblioteksservice. Dessutom uppger Spris bibliotek och utredningsbank och Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek att sådant samarbete finns. 17 universitets-/högskolebibliotek uppger att de har ett organiserat samarbete med folkbibliotek. Detta samarbete ser dock mycket olika ut på olika håll i landet.

Projektet "Kunskapsporten" syftar till att samordna högskolebibliotekens, Lunds universitets biblioteks och folkbibliotekens service mot studerande i hela Skåne. Samarbetsprojektet "Nätverk för kunskap" omfattar forskningsbibliotek samt flera länsbibliotek och kommunbibliotek i

Västsverige. Umeå universitetsbibliotek har ett organiserat samarbete med folkbiblioteken i Västerbottens län inom ramen för KUBEN-projektet. "Biblioteksnätet" är ett treårigt samverkansprojekt mellan högskolebiblioteket, stadsbiblioteket och länsbiblioteket i Kristianstad, Simrishamns bibliotek, Ängelholms bibliotek, sjukhusbiblioteket i Ängelholm och Österängsskolans gymnasiebibliotek.

Högskolebiblioteket i Karlskrona-Ronneby har ett omfattande samarbete med framför allt folkbiblioteken, men även med Blekinge internationella hälsöhögskola. Projektet kallas "BRUK", Bibliotekens roll i utbildnings- och kunskapssamhället och är kostnadsberäknat till 5,8 miljoner med medel från EU och KK-stiftelsen. Karlskrona-Ronneby nämner också VBB, Det virtuella Blekingebiblioteket, med gemensamma websidor.

Karolinska institutets bibliotek och Södertörns högskolas bibliotek förenas genom avtal beträffande Karolinska institutets institution för omvårdnad som finns i Flemingsberg. Tekniska högskolans bibliotek har samarbetsavtal med Södertörns högskolebibliotek (Campus Telge i Södertälje), med Stockholms universitetsbibliotek (Electrum i Kista) och med folkbiblioteket i Haninge (Ingenjörsskolans elever i Haninge).

Några bibliotek nämner det samarbete som finns mellan de mindre och mellanstora högskolebiblioteken för kompetensutveckling och förbättrad låntagarservice. Ett par bibliotek betonar det samarbete som finns mellan universitets- och högskolebibliotek inom ramen för ansvarsbibliotekssystemet. På några orter i landet finns samrådsorgan för biblioteken på orten med mer eller mindre livaktigt samarbete.

Högskolebiblioteket i Gävle beskriver ett samarbete med stadsbiblioteket som man själv beskriver som "inte så omfattande". Här har man dock försökt att definiera de olika bibliotekstypernas uppgifter. Med all sannolikhet skulle detta underlätta vardagen för såväl låntagare som anställda på åtskilliga bibliotek, såväl högskole- som folkbibliotek. Så här skriver högskolebiblioteket: "... vi har definierat vad högskolebiblioteket respektive stadsbiblioteket gör för studenterna. Stadsbiblioteket ger ut en folder speciellt riktad till studenterna vid högskolan, där det framgår vad de kan ha för nytta av stadsbiblioteket och vilken service de inte kan räkna med att få, vilket framför allt gäller fjärrinlån som de får vända sig till högskolebiblioteket för. Dessutom har stadsbiblioteket mycket EU-material (litteratur och databaser) samt en speciell EU-bibliotekarie med hög kompetens på området. Det fungerar som ett projekt till vilket högskolebiblioteket skjuter till pengar, och högskolans studenter och personal är alltså välkomna att använda denna service."

Sex bibliotek uppger att de har ett organiserat samarbete med andra högskolebibliotek beträffande distansstuderandes biblioteksservice och elva bibliotek uppger att man har sådant samarbete med folkbibliotek. Projekten "Nätverk för kunskap" (Västsverige) och Kunskapsporten (Sydsverige) har beskrivits ovan, liksom KUBEN-projektet i Västerbotten. Linköpings universitetsbibliotek nämner att det finns en plan för samarbete inom den ansvarsbiblioteksgrupp man tillhör (teknologibiblioteken). Högskolebiblioteket i

Karlskrona-Ronneby skriver att man har gemensamma utbildningar för biblioteksanställda, videokonferensanläggningar vid samtliga bibliotek i länet m m. I Örebro har man ett särskilt distansutbildningsprojekt under våren 1998, och högskolebiblioteken i Trollhättan-Uddevalla och Kalmar skriver att samarbete är under utveckling, i Trollhättan-Uddevalla såväl med bibliotek som

med lärcentra. Spris bibliotek och utredningsbank nämner det Nätverk för vårdhögskolebibliotek i Stockholm som man deltar i.

Umeå universitetsbibliotek, Mithögskolans bibliotek och Örnköldsviks stadsbibliotek har inlett ett samarbete som syftar till att inrätta en integrerad biblioteksfilial i Örnköldsvik.

Högskolebiblioteket i Karlstad skriver: ”Samarbete med länsbibliotek och kommunbibliotek i Värmland. Kommunbiblioteken har tillgång till högskolans bibliotekskatalog för sökning, omlån och reservation m m. Via Internet når biblioteken vår hemsida. Bibliotekarierna gör återkommande studiebesök vid högskolans bibliotek.”

Luleå universitetsbibliotek: ”Kontakter har tagits med länsbibliotek och studiecentra i länet. En probleminventering har resulterat i enklare/bättre rutiner för lån. Nätbaserade kurser i informationsökning har utarbetats. Ett möte med kommunbiblioteken planeras för inventering av utbildningsbehov hos personalen. Kontakter har tagits för finansiering av kursboksdepositioner. En folder och en websida har gjorts som beskriver för distansstuderande vilken service de just nu kan få från de olika biblioteken.”

Mälardalens högskolebibliotek: ”Vi har startat ett samverkansprojekt med folkbiblioteken i Sörmland för distansstuderandes litteraturförsörjning. Projektet kommer fortsättningsvis att även innefatta folkbiblioteken i Västmanland.”

Slutsatser

Det finns många exempel på gott samarbete och lovvärda initiativ i det material som redovisas ovan. Ändå kan man kanske tycka att det är förvånansvärt att samarbetet mellan högskolebiblioteken och mellan högskolebibliotek och folkbibliotek inte har nått längre. De senaste årens utbildningsåtgärder - Kunskapslyftet, högskoleutbyggnaden, satsningen på distansutbildning m m - har inneburit kraftigt ökad belastning på samtliga bibliotek, inte minst folkbiblioteken. Många nya högskolor har ännu så länge inte hunnit bygga upp goda högskolebibliotek, och eftersom dessa, i många fall, ligger på orter med goda folkbibliotek, har dessa kommit att få ta en stor del av ansvaret för de studerandes litteraturförsörjning. Det borde ligga i alla parter intresse att alla universitets- och högskolestuderande, inklusive de distansstuderande, får en så god biblioteksservice som möjligt. Av enkätsvar på tidigare frågor har framgått, att det inte är självklart att högskolebiblioteken har ett genomtänkt program för sina distansstuderandes litteratur- och informationsbehov. Det är idag fullt möjligt att man som distansstuderande nekats fjärrlån på såväl biblioteket på den högskola man är inskriven som på högskolebiblioteket på hemorten. Att detta faktiskt drabbar enskilda låntagare finns bl a belagt i telefonsamtal till BIBSAM.

Prispolitiken är också en faktor att ta hänsyn till. Vad får man t ex betala för kopior beställda från andra bibliotek på det egna högskolebiblioteket, på ett annat högskolebibliotek som extern användare respektive på det lokala folkbiblioteket? Var får man bäst service?

Acke Ericsson skriver i ”Ett bildat folk : de högskolestuderande och folkbiblioteken (Rapport / Statens kulturråd ; 1995:1):

”En rad utredningar och rapporter har sedan 1970-talet behandlat frågan om de högskolestuderandes litteraturförsörjning.

I allmänhet har man funnit det rationellt att även folkbibliotekens resurser skulle användas för att underlätta problemet. Utbyggnaden av högskolan skedde också huvudsakligen på orter där det fanns stora kommunala bibliotek. Men i många utredningar och skrivelser påpekas också att högskoleutbildningen är en statlig angelägenhet och att kommunerna måste erhålla kompensation för servicen.

Någon vägledning från regering och riksdag har folkbiblioteken inte fått. Frågan om de högskolestuderande och folkbiblioteken har inte behandlats av riksdagen och regeringen har oftast hänvisat till att man borde sluta lokala avtal och överenskommelser mellan högskolor och folkbibliotek för att reglera samarbetet. Några sådana avtal slöts också, men de flesta blev inte långlivade.” (Sammanfattning, s.7)

Av rapporten framgår också följande:

”Idag löser folkbiblioteken nästan 70 procent av fjärrlånen inom det kommunala biblioteksområdet, men man är även beroende av att låna litteratur från forskningsbiblioteken. Hittills har samverkan mellan forsknings- och folkbibliotek på fjärrlåneområdet fungerat tillfredsställande. Men det finns risk för att den decentraliserade budgetmodell som tillämpas inom högskolan kan leda till att högskolebiblioteken prioriterar den lokala användningen och inför avgifter och skapar murar för det regionala och nationella nyttjandet. I så fall försvåras folkbibliotekens möjligheter att förse t.ex. de högskole- och distansstuderande som bor långt från studieorten med litteratur. Idag står gruppen högskole- och forskarstuderande för en tredjedel av de fjärrlån som görs på folkbiblioteken.” (Sammanfattning, s.8-9)

Han skriver vidare:

”Ansvaret för att ge de högskolestuderande en bra litteraturförsörjning och studiemiljö åligger idag högskolan och högskolebiblioteken och för detta får man bidrag från staten. Men när inte deras insatser räcker till vänder sig studenterna till folkbiblioteken, vars resurser och samlingar i allmänhet inte är uppbyggda för att tillgodose även högskolestuderande. De studerande bryr sig inte om vem som finansierar respektive bibliotek utan använder det bibliotek som kan ge dem bra tillgång till studielitteratur och studieplatser.

Det framstår idag som alltmer nödvändigt att frågan om de högskolestuderandes biblioteksservice blir föremål för en övergripande nationell lösning. Bibliotekens roll i utbildningssamhället måste definieras genom att en nationell målsättning tas fram, där mål och krav fastställs och riktlinjer för ansvarsfördelningen mellan den nationella, regionala och lokala nivån preciseras. Ökade resurser behövs både på högskole- och folkbiblioteken och när nya utbildningsplatser skapas måste också resurser i motsvarande grad tillföras biblioteken.

För att tillgodose de studerandes krav på bra litteraturförsörjning och rimliga studiemiljöer är det önskvärt att hela det allmänna biblioteksväsendet utnyttjas. En nationell bibliotekspolitik på utbildningsområdet med samverkan över biblioteksgränser, samordning av resurser och tydlig ansvarsfördelning skulle vara till fördel för alla parter inte minst för de studerande och motverka de tendenser till fragmentisering och protektionism som idag finns på biblioteksområdet.”

(Sammanfattning, s.9-10)